

พวงหรีดงานศพ: บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย*

FUNERAL WREATHS: REFLECTIONS ON POWER RELATIONS IN THAI SOCIETY

พระทวี หอมเกตุ, พิศาล มุกดาร์ตสมิ, วรवलัญช์ วัฒนเดชไพศาล

Phra Thawee Homket, Pisan Mukdarratsami, Warnwaluncha Wattanadejphaisarn

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: wee_mairoomow@hotmail.com

บทคัดย่อ

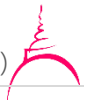
บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ที่มาของการมอบพวงหรีดงานศพในสังคมไทย และ 2) บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมือง ผ่านรูปแบบของกระบวนการสื่อสารและสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนพวงหรีดงานศพ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง คือ พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป ร้านจำหน่ายพวงหรีด จำนวน 2 คน พิธีกรทางศาสนาประจำวัด จำนวน 1 คน เจ้าภาพผู้จัดงานศพ จำนวน 5 คน นักการเมืองและข้าราชการที่มอบพวงหรีด จำนวน 5 คน ผู้ที่มาร่วมงานศพ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) ที่มาของการมอบพวงหรีด เป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่นำเข้ามาเพื่อใช้ทั้งในงานมงคลและอวมงคล รับเข้ามาในสังคมไทยช่วงรัชกาลที่ 4 เพื่อใช้เฉพาะงานอวมงคลหรืองานศพเท่านั้นแทนที่การสักการะศพด้วยดอกไม้ธูปเทียน ช่วงแรกจะใช้ในงานศพของชนชั้นสูงและแพร่หลายสู่สามัญชนทั่วไป ระยะแรกเป็นเพียงกิ่งไม้ที่นำมาสานขัดกันให้ดูสวยงามใช้แทนความอาลัยแต่ผู้ที่จากไป ปัจจุบันพวงหรีดถูกแปรสภาพให้เป็นการแสดงถึงอำนาจและสถานะ 2) บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นเรื่องของธรรมเนียมสังคมที่สำคัญยังปรากฏอยู่ในเชิงสัญลักษณ์ ที่บ่งบอกถึงตัวตนของผู้มอบและคณะผู้มอบ ความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองระหว่างผู้ตายครอบครัวผู้ตายกับผู้มอบพวงหรีด และยังเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองเชิงอำนาจ คือ โอกาสในการสื่อสารของนักการเมืองที่มีส่วนร่วมในงานศพ เพื่อใช้โอกาสนี้ในการแนะนำตัวเองและโฆษณาหาเสียงให้พรรคการเมืองของตนที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: สัญลักษณ์, พวงหรีดงานศพ, การสื่อสารทางการเมือง, บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

Abstract

This research article aimed to study: 1) The origins of offering funeral wreaths in Thai society, and 2) The context of power relations within the political sphere, as expressed through the forms of communication and symbolism found in funeral wreaths. The study employed a qualitative research approach, selecting key informants through purposive sampling. The selected informants included 2 monks, 2 wreath shop owners, 1 religious ceremony master, 5 funeral hosts, 5 politicians and government officials who offered wreaths, and 5 funeral attendees, totaling 20 individuals. In-depth interviews were utilized as the primary data collection tool, and the findings were

* Received July 6, 2024; Revised August 30, 2024; Accepted September 3, 2024

analyzed using descriptive analysis. The study revealed that: 1) The tradition of offering funeral wreaths originated from Western culture, where wreaths were used in both auspicious and inauspicious ceremonies. This practice was introduced to Thai society during the reign of King Rama IV, specifically for use in funerals, replacing the traditional offerings of flowers, incense, and candles. Initially, wreaths were used primarily in the funerals of the elite and later became more common among the general population. The early wreaths consisted of simple branches woven together as a symbol of mourning for the deceased. Over time, funeral wreaths evolved to become symbols of power and status. 2) The context of power relations is embedded within the social customs and symbolism associated with funeral wreaths. These wreaths signify the identity and social standing of the giver and their group, reflecting the social and political relationships between the deceased, the deceased's family, and the giver. Furthermore, funeral wreaths have served as a subtle political tool, providing politicians with an opportunity to communicate and campaign, using the funeral as a platform to introduce themselves and promote their political parties-a practice that continues to the present day.

Keywords: Symbols, Funeral Wreaths, Political Communication, Reflection of Power Relations

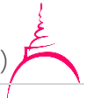
บทนำ

มนุษย์ทุกคนย่อมมีความตายเป็นเบื้องหน้าทั้งสิ้น เพราะชีวิตไม่มีความยั่งยืน มีเกิดขึ้น ดำรงอยู่ เสื่อมสลาย และดับไปในที่สุด เมื่อกล่าวถึงความตายย่อมเป็นที่ทราบกันว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีการปราศรัย เนื่องจากความตายเป็นสิ่งนำมาซึ่งความเศร้าโศกอันเกิดมาจากความพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบใจ โดยที่มนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายล้วนเป็นผู้ที่ไม่อยากตายหรือไม่ต้องการที่จะเผชิญหน้ากับความตายนั้น พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงความจริงอันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งความจริงดังกล่าวนี้ ก็คือ กฎแห่งเหตุผล (The Laws of cause and effect) อันได้แก่ กฎอัสปปัจจยตา ที่ว่าด้วยความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่งที่ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ในโลกนั้นไม่อาจจะดำรงอยู่โดยลำพังได้ เพราะสรรพสิ่งในโลกล้วนต้องพึ่งพิงสิ่งอื่นเพื่อการดำรงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การเกิดขึ้นของสรรพสิ่งจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของสิ่งต่าง ๆ มากกว่า 2 สิ่ง (เสฐียร ทั้งทองมะดัน และसानิตย์ ศรีนาค, 2563) นอกจากนั้น ก็มีกฎไตรลักษณ์ที่อธิบายในแง่ของกระบวนการความเป็นไปของสรรพสิ่งในแง่ของความเป็นธรรมชาติที่สิ่งต่าง ๆ จะต้องเป็นไปใน สามลักษณะ คือ 1) ความเป็นของไม่เที่ยงหรือมันคงถาวร 2) ความเป็นทุกข์เพราะไม่คงทนอยู่ได้ และ 3) ความเป็นอนัตตา คือ ไม่อาจจะยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนได้ (บุญมี แก้วตา และคณะ, 2562) ซึ่งกฎต่าง ๆ นี้ล้วนกล่าวถึงสภาพของสรรพสิ่งที่จะต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ อันเป็นกฎสากล คือ สรรพสิ่งจะต้องมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เป็นธรรมดาของกระบวนการชีวิตมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย อันมีการเกิดและการตายเป็นของคู่กัน มีเกิดเป็นเบื้องต้น มีความตายเป็นที่สุด ดังปรากฏในพุทธพจน์ว่า “ร่างกายนี้แก่ห่อหมกแล้ว เป็นรังของโรคมิตแต่จะทรุดโทรมลงไป ร่างกายที่เนาเปื่อยนี้ก็จะแตกดับไป เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด” (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558)

ความตาย ถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนจะหลีกเลี่ยงไปไม่ได้ เพราะเมื่อมีเกิดขึ้นก็ย่อมมีดับเป็นของธรรมดา อันเป็นไปตามสภาวะธรรมของสังขารทั้งหลายที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ถึงอย่างนั้นเมื่อมีความตายเกิดขึ้น ก็ย่อมต้องมีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับความตายเกิดขึ้นเช่นกัน ซึ่งจะเป็นไปตามความเชื่อ ศรัทธาหรือศาสนาที่ผู้คนนั้น ๆ นับถือ และในแต่ละขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีนั้นก็ย่อมมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็น

การจัดการกับงานศพอันเนื่องมาจากความตายที่เกิดขึ้นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม สำหรับศาสนาพุทธนั้น ได้สอนให้รับรู้ถึงการเวียนว่ายตายเกิดในโลกนี้และโลกหน้า จึงให้ความพิถีพิถันเป็นพิเศษในเรื่องการเกิดและการตาย มีการทำหน้าที่ของพระสงฆ์อันเป็นนีนานุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแด่ผู้วายชน อีกทั้งยังมีจารีตประเพณีต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับงานศพเกิดขึ้นมากมายควบคู่กันไปทั้งการวางข้าวปลาอาหารไว้ข้างหีบศพ การทอดผ้าบังสุกุล การนำพวงหรีดไปเพื่อแสดงความอาลัยแด่ผู้ล่วงลับ จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมอันเนื่องมาจากความตายมิได้มีความหมายเฉพาะผู้ที่ตายไปเท่านั้น หากยังมีความสำคัญทั้งด้านสังคมและจิตใจแก่บรรดาลูกเมียและญาติพี่น้องผู้อยู่สืบวงศ์ตระกูลต่อมาอีกด้วย (ปราณี วงษ์เทศ, 2534) และเมื่อก้าวถึงพวงหรีดที่นำไปวางในงานศพนั้น เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงความเศร้าโศก เดิมทีตกแต่งพวงหรีดด้วยริบบิ้นและกระดาษตัดเป็นรูป ดอกไม้ใบไม้เป็นพวงหรีดแห้ง แล้วนำไปถวายวัดเป็นที่ระลึกอุทิศให้ผู้ตาย ต่อมาได้พัฒนาพวงหรีดแห้งเป็นพวงหรีดสดด้วยการใช้ดอกไม้ใบไม้จริงมาตกแต่ง เป็นจารีตประเพณีในปัจจุบัน แต่การนำพวงหรีดไปเพื่อวางในงานศพ กลับไม่ได้มีไว้เพื่อแสดงความอาลัยแด่ผู้ล่วงลับเพียงเท่านั้น แต่มีเป้าหมายบางอย่างของผู้ให้อยู่ด้วย เช่น เพื่อเป็นคติสอนใจ เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่เจ้าภาพงานศพ เพื่อเป้าหมายอื่นหรือเกิดขึ้นจากค่านิยมที่มีจุดมุ่งหมายแอบแฝง ชื่อเสียงทางการเมือง ชื่อเสียงทางการงาน เป็นต้น (เสฐียร โกเศศ, 2551) แสดงให้เห็นว่าการมอบพวงหรีดในงานศพถือเป็นการแสดงออกที่สื่อถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในหลายมิติ ทั้งในด้านการแสดงความเคารพ ความเสียใจ การปลอบโยน และการยอมรับความตายของผู้ล่วงลับ แต่กลับนำมาซึ่งปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคมที่แสดงออกผ่านการมอบพวงหรีดสามารถพิจารณาได้หลายประเด็นในปัจจุบัน ได้แก่ 1) การแสดงสถานะทางสังคม พวงหรีดมักสะท้อนถึงสถานะทางสังคมของผู้มอบและผู้ล่วงลับ เช่น ขนาดและประเภทของพวงหรีดอาจแสดงถึงฐานะทางการเงินหรือสถานะทางสังคมของผู้มอบ บางครั้งการมอบพวงหรีดที่หรูหราหรือพิเศษอาจสะท้อนถึงความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์หรือการรักษาสถานะทางสังคม 2) การแสดงออกถึงความเคารพและความเสียใจ พวงหรีดเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการเคารพและความเสียใจต่อผู้ล่วงลับ การมอบพวงหรีดแสดงถึงความสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มีต่อผู้เสียชีวิตและครอบครัว 3) การแสดงออกถึงความสัมพันธ์ทางอาชีพและการเมือง: ในบางกรณี พวงหรีดที่มอบในงานศพอาจมาจากองค์กร หน่วยงาน หรือกลุ่มทางการเมือง การมอบพวงหรีดในลักษณะนี้สามารถแสดงถึงความสัมพันธ์ทางอาชีพหรือการเมืองที่มีต่อผู้ล่วงลับ และ 4) การแสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม การมอบพวงหรีดอาจสะท้อนถึงความเชื่อและประเพณีทางวัฒนธรรมที่มีต่อความตาย เช่น การเลือกใช้ดอกไม้ที่มีความหมายเฉพาะในแต่ละวัฒนธรรม (Turner, V., 1967); (Gennep, A. V., 1960); (Davies, D. J., 2002)

เช่นเดียวกับในวัดมิ่งมงคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นสถานที่หนึ่งที่สามารถสังเกตได้ถึงกลไกของการเมือง ที่มาพร้อมกับพวงหรีด มีการจัดวางตามความเหมาะสม ความสวยงาม หรือตามความมีสถานะของตัวอักษรที่สลักมาบนพวงหรีด มีตราสัญลักษณ์ ชื่อ ตำแหน่ง หน่วยงานที่เด่นชัด มองเห็นง่าย “พวงหรีด” ในงานศพถือได้ว่าเป็น “สัญลักษณ์” อย่างหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นสารที่มอบหรือถูกส่งมอบมายังงานศพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความนับถือ ความอาลัย ความเสียใจต่อการจากไปของผู้ตาย ซึ่งความหมายเหล่านี้ได้ปรากฏอยู่ในการมอบพวงหรีดงานศพเป็นปกติ แต่ในขณะเดียวกันความหมายต่าง ๆ เป็นไปโดยวัฒนธรรมก็จะถูกนำมาใช้เป็นสารทางการเมืองที่สื่อให้เห็นถึงความมีอำนาจและสถานะของผู้มอบ ซึ่งต้องผ่านการวิเคราะห์จึงเกิดประเด็นที่น่าสนใจอันนำมาสู่การศึกษาพวงหรีดงานศพ บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทยผ่านพวงหรีดงานศพ ตลอดจนทำการศึกษถึงความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของพวงหรีดงานศพ บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านกระบวนการสื่อสารและสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนพวงหรีดงานศพ สู่การเผยแพร่ให้กับสังคมภายนอกได้รับรู้ถึงนัยยะสำคัญดังกล่าวนี้ ทั้งในด้านจารีตประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่เป็นข้อมูลรายละเอียด และความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มีการกล่าวถึงไว้ หรือบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อาจเป็นการรับรู้โดยทั่วกันในสังคมการเมือง หรือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อชุมชนที่จะช่วยให้สามารถรับรู้และเข้าใจความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏอยู่บนพวงหรีด บนรากฐานจารีตประเพณี พิธีกรรม ที่เป็นสัญลักษณ์สะท้อนถึงอำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อสังคม ชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ และเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังได้ศึกษา เรียนรู้ และต่อยอดจากการศึกษานี้ในอนาคต

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “พวงหรีดงานศพ: บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย” เพื่อศึกษาที่มาของการมอบพวงหรีดและบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านกระบวนการสื่อสารและสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนพวงหรีดงานศพ ผู้การเผยแพร่ให้กับสังคมภายนอกได้รับรู้ถึงนัยยะสำคัญต่าง ๆ ดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ว่ามีการสื่อความหมายอย่างอื่นนอกเหนือจากความหมายโดยตรงที่แสดงออกถึงความไว้อาลัยหรือไม่อย่างไร จากการมอบพวงหรีดงานศพในสังคมไทย โดยศึกษาจากงานบำเพ็ญกุศลศพที่จัดขึ้นในวัดมหิตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่วัดหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ และมีการจัดงานบำเพ็ญกุศลศพในแบบพระพุทธศาสนาจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงที่มาของการมอบพวงหรีดงานศพในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมือง ผ่านกระบวนการสื่อสารและสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนพวงหรีดงานศพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดมอบพวงหรีดงานศพเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนจำนวนมากที่มีความสลับซับซ้อน มีความสัมพันธ์หลายมิติ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลในด้านบริบทประชาชน และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดมอบพวงหรีดงานศพ ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกลุ่มศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยมาประกอบ เชื่อมโยงให้เห็นถึงบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมือง

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานบำเพ็ญกุศลศพ ในวัดมหิตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป ร้านจำหน่ายพวงหรีด จำนวน 2 คน พิธีกรทางศาสนาประจำวัด จำนวน 1 คน เจ้าภาพผู้จัดงานศพ จำนวน 5 คน นักการเมืองและข้าราชการที่มอบพวงหรีด จำนวน 5 คน ผู้ที่มาร่วมงานศพ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแกนนำและสมาชิกกลุ่ม ที่เลือกมาศึกษา เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ เพศ ช่วงอายุ อาชีพ ตำแหน่ง ของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งการวิเคราะห์การเชื่อมโยงความสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่าง กลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ ในพื้นที่ ตอนที่ 2 ข้อมูล ความคิดเห็น และแนวคิดเกี่ยวกับพวงหรีดงานศพในสังคมไทย และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมืองผ่านสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ปรากฏ บนพวงหรีด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นโดยพัฒนาจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตามไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความสอดคล้องต่อเนื่องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน 3 ท่าน โดยใช้การหาดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index) ได้เท่ากับ 1.00 หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมถูกต้อง ตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ในช่วงระหว่าง ปีพ.ศ. 2564 ถึง 2565 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เจ้าภาพงานศพ นักการเมือง ประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ เจ้าของกิจการร้านขายพวงหรีด และพิธีกรทางศาสนา คือ จำนวน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัย ในการขอเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากหนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิจัย สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากข้อมูลที่รวบรวมด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลสนับสนุนในประเด็นต่าง ๆ โดยผู้ศึกษาเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ใช้วิธีการจำแนกข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมมาได้จากการสัมภาษณ์การพูดคุย และการสังเกต เพื่อพิจารณาเชื่อมโยงประเด็นในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมือง ผ่านกระบวนการสื่อสารและสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนพวงหรีดงานศพภายในวัดมิ่งมงคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความสมบูรณ์ขึ้นจึงอาศัยแนวคิดทฤษฎีมาเป็นการรอบในการวิเคราะห์ในรูปแบบข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ที่มาของการมอพวงหรีดงานศพในสังคมไทย จากการศึกษาค้นคว้าได้ พบว่า การมอพวงหรีดงานศพในสังคมไทย เริ่มจากการนำวัฒนธรรมของชาวตะวันตกซึ่งแผ่อิทธิพลเข้ามาในสังคมไทย มักเชื่อว่าอยู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงรับวัฒนธรรมตะวันตกเกี่ยวกับพิธีศพมาปฏิบัติ โดยมีหลักฐานภาพถ่ายที่มีการนำดอกไม้มาถวายหลากหลายชนิดมาประดับตกแต่งเป็นพวงดอกไม้ครั้งแรกในพระเมรุของสมเด็จพระปิยมหาราชที่ศรีพัชรินทรมาตา หรือเจ้าจอมมารดาเปี่ยม พระสนมเอกในรัชกาลที่ 4 ใน พ.ศ. 2447 ด้วยความที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพวงหรีดจึงทำให้มีการคาดการณ์ได้ว่าความเป็นมาของพวงหรีดนั้นได้ถูกเริ่มนำเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยนั้น ดังที่ปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การทำดอกไม้เป็นพวงกลม ๆ ปรากฏที่งานพระเมรุสมเด็จพระปิยมหาราชที่ศรีพัชรินทรมาตา พ.ศ. 2447

ช่วงแรกของการรับพวงหรีดเข้ามาใช้เป็นที่รู้จัก ในวงแคบเฉพาะหมู่ชนชั้นสูงและผู้มีฐานะทางการเงินเท่านั้นเพื่อเป็นเครื่องตกแต่งในงานศพและมียศฐานะเจ้าภาพและผู้วายชนม์ จำนวนมากหรือน้อยบ่งบอกถึงสำคัญของงานด้วยศพ คนชั้นสูงย่อมมีมากกว่างานศพของสามัญชน และพบว่า มีความเป็นไปได้ที่เจ้าภาพจะหามาเองเพื่อประดับให้สวยงาม

หลังจากที่พวงหรีดได้รับความนิยมแทนการไหว้ศพด้วยดอกไม้ธูปเทียน ที่ต่างคนต่างนำมาวางหน้าศพ มีลักษณะเป็นช่อเป็นกำย่อม ไม่เท่ากันทั้งขนาดและชนิดของดอกไม้ต่างจากพวงหรีดที่ตกแต่งอย่างสวยงาม มีรูปแบบชัดเจนและมีความคงทนไม่เหี่ยวเฉาง่าย จึงเป็นสิ่งที่ดีมีรสนิยม และเป็นเสมือนเครื่องสักการะศพด้วยพวงหรีดจึงเข้ามาแทนที่และเข้ามาเสริมธรรมเนียมปฏิบัติในงานศพอย่างลงตัว ความนิยมใช้พวงหรีดจึงได้แพร่หลายในหมู่ชนชั้นสูงก่อน ดังในภาพที่ 2 จากนั้นจึงแพร่หลายสู่สามัญชนคนทั่วไป ดังในภาพที่ 3

ภาพที่ 2 พวงหรีดในงานศพของเจ้านายที่วังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 3 พวงหรีดในงานศพของสามัญชนไม่ทราบชื่อ

การส่งพวงหรีด มักนิยมส่งกันเพื่อแสดงความเสียใจในวันแรก หรือวันถัดมาหลังจากพิธีรดน้ำศพแล้ว พวงหรีดจะถูกนำมาให้ เพื่อแสดงความเสียใจกับครอบครัวผู้เสียชีวิต เจ้าภาพต้องจัดเตรียมพื้นที่สำหรับวางพวงหรีด งานศพที่มีคนรู้จักเยอะ หรือมีหน้ามีตาในสังคมหรือลูกหลานผู้ตายเป็นนักการเมืองหรือข้าราชการ จะเห็นพวงหรีดที่หลากหลายแบบ หลากหลายชนิดส่งมาให้อย่างต่อเนื่อง

2. บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมือง ผ่านกระบวนการสื่อสารและสัญญาณที่ปรากฏอยู่บน พวงหรีดงานศพ จากการศึกษาในวัดมหัตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ในเรื่องของการรับพวงหรีด หรือกำหนดอย่างใด เหตุเพราะว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสบายใจของญาติโยมที่มาจัดงานศพภายในวัด โดยทางวัด คอยช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องที่ช่วยได้ เช่น เรื่องของพื้นที่การวางพวงหรีด หรือโต๊ะเก้าอี้สำหรับการรองรับจำนวนแขก อันเป็นเรื่องพื้นฐานที่ทางวัดสามารถช่วยเหลือได้ สำหรับงานศพที่มีผู้ร่วมงานเป็นจำนวนมาก ต้องใช้พื้นที่ในการจัดงานมากกว่าปกติ ทางวัดก็ยินดีจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับการจัดงาน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ที่วัดเราจะมีเจ้าหน้าที่เมรุทั้งที่เป็นพระและโยมคอยดูแลอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าภาพ โดยเบื้องต้น ก็จะสอบถามเจ้าภาพก่อนว่าแขกที่มานั่งจะมีเยอะมั๊ย ถ้าเยอะก็จะจัดศาลาใหญ่ให้ ถ้าไม่เยอะก็จะจัดศาลาลงเล็ก เพื่อให้เหมาะสมกับแขกที่มา แต่ถ้าศาลาไม่ว่างเลยเต็มหมดทุกศาลา ก็อาจจะมีการปิดศพ (ฝากศพไว้ที่โรงพยาบาล) ไว้ก่อน รอศาลาว่างก็จะนำศพมาจัดบำเพ็ญกุศล ถ้าเจ้าภาพไหนมีเงินบางทีเขาก็จะขอใช้พื้นที่ลานวัด ตั้งเต็นท์โดมหลังใหญ่และจัดงานก็มี ไม่พึ่งศาลาวัด เราก็อำนวยความสะดวกแล้วแต่ความเหมาะสมและความพอใจของเจ้าภาพ”

(เจ้าอาวาสวัดมหัตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน), 2565)

“ผมอยู่ที่นี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 สมัยก่อนผมได้ทำหน้าที่เป็นโฆษกตลอด ตอนนั้นไม่มีใคร ผมเป็นพระและรับหน้าที่เป็นโฆษกดำเนินรายการเอง ก็เห็นว่าการมอบพวงหรีดงานศพมาก่อนแล้วนะ แต่ไม่ได้ครึกครื้นขนาดนี้ เมื่อมีงานศพ ก็มีแค่ญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ ที่นำพวงหรีดมามอบเพื่อใช้ในการไว้อาลัยต่อผู้ตายเป็นกำลังใจให้กับคณะเจ้าภาพ ใช้ประโยชน์ในการประดับประดาหน้าโลงศพให้มีความสวยงาม ต่างกับปัจจุบันนี้ที่เรียกว่าสังคมนิยมหรือเกียรตินิยม กระแสนิยม งานศพงานหนึ่ง ๆ มีพวงหรีดเยอะมาก ๆ กว่าความจำเป็นในเรื่องของการตกแต่งหน้าหีบศพ”

(ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหัตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน), 2565)

จะเห็นได้ว่า การจัดงานบำเพ็ญกุศลศพงานหนึ่งจะมีผู้คนมาร่วมงานร่วมแสดงความเสียใจเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความจริงใจที่มีต่อกันของคนในสังคม และสิ่งที่เพิ่มมานั้น ก็คือ พวงหรีดที่เข้ามาประดับประดาหน้าหีบศพทำให้การแสดงความไว้อาลัยเกิดเป็นรูปธรรมรวมทั้งทำให้หน้าหีบศพมีความสวยงามมากขึ้น พวงหรีดเข้ามาเป็นสิ่งที่แทนการแสดงความไว้อาลัยในงานศพ เนื่องด้วยเป็นธรรมเนียมการปฏิบัติของสังคมและเป็นการให้เกียรติผู้วายชนม์ ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของการจัดงานบำเพ็ญกุศลศพในทุกงาน ดังแสดงในภาพถ่ายที่ผู้วิจัยได้ถ่ายเก็บเป็นข้อมูลประกอบผลการวิจัย ในภาพที่ 4 - 5

ภาพที่ 4 พวงหรีดในงานบำเพ็ญกุศลศพงานหนึ่งในวัดมหัตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน)
ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2566

ภาพที่ 5 พวงหรีดในงานบำเพ็ญกุศลศพงานหนึ่งในวัดมัทตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่โน) ถ่ายเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2564

การสลักชื่อหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ บนพวงหรีดที่มามอบในงานศพ พบว่า นักการเมืองที่มามอบพวงหรีดในงานศพ หรือการจัดพวงหรีดเพื่อนำไปมอบในงานศพนั้นเป็นการทำหน้าที่ตัวแทนประชาชนเพื่อมาแสดงความเสียใจ แสดงความให้เกียรติกับผู้วายชนม์ ซึ่งก็มีทั้งงานที่รู้จักและงานที่ถูกเชิญไปร่วมโดยไม่ได้สนิทสนม แต่ก็ยังเป็นโอกาสในการใช้พื้นที่ในการสื่อสารเป็นช่องทางแนะนำตัวเอง แนะนำพรรค ซึ่งก็เป็นการหาเสียงทางอ้อมผ่านพวงหรีด การบันทึกภาพ การสลักข้อความชื่อตำแหน่งหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงตนเองให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานพิธีศพได้รับรู้และรู้จักเป็นการสื่อสารทางการเมืองผ่านวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวบ้าน อันมีพิธีการทำบุญงานศพ และการมอบพวงหรีดไว้อาลัยเป็นสัญลักษณ์แทนตนเอง ดังในภาพที่ 6 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“นักการเมืองที่มามอบพวงหรีดในงานศพ มาเพื่อทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชน มาแสดงความให้เกียรติประชาชน และมาทำหน้าที่ของเพื่อนมนุษย์ หน้าที่ของความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ซึ่งก็มีทั้งงานที่รู้จักและงานที่ถูกเชิญไปร่วมโดยที่ไม่ได้สนิทสนม แต่ก็ยังเป็นโอกาสในการใช้พื้นที่ในการสื่อสาร เป็นช่องทางแนะนำตัวเอง แนะนำพรรค ซึ่งเป็นการหาเสียงทางอ้อมผ่านพวงหรีด การบันทึกภาพ การสลักข้อความชื่อ ตำแหน่งหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงตนเอง ให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานพิธีศพได้รับรู้และรู้จักตน นับเป็นการสื่อสารทางการเมืองผ่านวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวบ้าน อันมีพิธีการทำบุญงานศพและการมอบพวงหรีดไว้อาลัยเป็นเครื่องมือเป็นสัญลักษณ์แทนตนเอง”

(เจ้าภาพผู้จัดงานศพ, 2565)

ภาพที่ 6 ภาพพวงหรีดนายนิพัทธ์ อุดมอักษร พรรคประชาธิปัตย์ในงานบำเพ็ญกุศลศพงานหนึ่งในวัดมัทตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่โน) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

การที่นักการเมืองมีส่วนร่วมในการนำพวงหรีดไปมอบในงานศพ เป็นการโฆษณาหาเสียงและเป็นเวทีในการประชาสัมพันธ์แนะนำตัวกับประชาชน เป็นการแสดงตัวตนและบ่งบอกถึงความรู้สึกของผู้มอบ เป็นสัญลักษณ์แห่งการแสดงความอาลัย ผ่านสิ่งของ คือ พวงหรีด โดยการใส่ชื่อของผู้มอบหรือคณะผู้มอบเพื่อบ่งบอกความเป็นตัวตน จะได้ว่ามาจากไหน พวงหรีดนี้เป็นของใคร เพราะในงานศพบางงานก็มีพวงหรีดจำนวนมาก ถ้าไม่มีการระบุชื่อหรือสัญลักษณ์ใดก็เป็นการยากที่จะจดจำว่าบุคคลใดนำมามอบ เจ้าภาพจะได้รับรู้และรู้สึกขอบคุณถึงความมีน้ำใจของผู้มอบที่แสดงออกถึงความอาลัยและให้เกียรติกัน สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความเป็นหน้าเป็นตาต่อเจ้าภาพผู้จัดงานศพ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

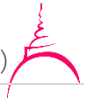
“การเมืองในสังคมไทยกับการมางานศพ หรือการมอบพวงหรีดแทนความอาลัยนั้น อาจจะมีความเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ได้ เพราะเดิมทีการมอบพวงหรีดในงานศพทุกคนที่มามีงานก็สามารถมอบได้ ไม่ใช่จำเป็นต้องเป็นคนในงานการเมืองเท่านั้น เพราะมันเป็นวัฒนธรรมในการมางานศพอย่างหนึ่ง หากมองว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นก็มองได้เช่นกัน เนื่องจากงานศพเป็นงานที่มีผู้คนมากมาย ไม่แปลกหากจะมีนักการเมืองท้องถิ่น ผู้สมัครต่าง ๆ จะแวะเวียนมาพบปะผู้คน ในขณะเดียวกันก็มาแสดงความมีน้ำใจต่อเจ้าภาพงานศพ แสดงความอาลัยต่อผู้ตาย แสดงออกให้เห็นถึงความเป็นผู้นำในฐานะที่ตนเองทำงานการเมือง ทำให้ประชาชนเห็นถึงความมีน้ำใจต่อประชาชน การเข้าถึงคนในชุมชนนั้น ๆ”

(แขกผู้ที่มีมาร่วมในงานศพ, 2565)

การไปร่วมงานศพของนักการเมือง นับเป็นการทำหน้าที่ทางการเมืองอย่างหนึ่ง เป็นการทำให้ประชาชนผู้ที่มีมาร่วมงานศพ ได้รู้จักผู้สมัคร รู้จักพรรคการเมือง เป็นการสื่อสารทางการเมืองผ่านการมอบพวงหรีดในงานศพ ตำแหน่งการวางพวงหรีดจะถูกจัดวางไว้อย่างเด่นชัดแสดงถึงสถานะทางสังคมของผู้มอบและผู้รับมอบพวงหรีดและความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ค้ำชู ความสนิทสนมของกลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนรัก เป็นฐานเสียงให้ชนะการเลือกตั้งในอนาคต ดังแสดงในภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ภาพบรรดาพวงหรีดนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงงานบำเพ็ญกุศลศพแต่ละงาน
ในวัดมหัตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) ถ่ายเมื่อในช่วงปี พ.ศ. 2565

อภิปรายผล

1. ที่มาของการมอบพวงพืชรังงานศพในสังคมไทย การมอบพวงพืชรังนั้น เป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาในประเทศไทยช่วงสมัยรัชการที่ 4 - 5 สอดคล้องกับการศึกษาของ รุจิราภา งามสระคู ซึ่งมีหลักฐานเป็นภาพถ่ายครั้งแรกในงานพระเมรุสมเด็จพระปิยมหาอติศรีพัชรินทราตา พ.ศ. 2447 แสดงถึงเป็นการรับเข้ามาใช้แทนที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยในการไปเคารพศพและแสดงความไว้อาลัยแก่ผู้วายชนม์ ด้วยการนำดอกไม้รูปเทียนไปไหว้ศพส่วนมากใช้ดอกชอนกลั่นเพราะมี สีขาวและมีกลิ่นหอมอบอวลทั้งงานทั้งหาได้ง่ายเพราะมีปลูกตามบ้านเรือน ดอกชอนกลั่นจึงเป็นเสมือนดอกไม้ประจำงานศพ (รุจิราภา งามสระคู, 2560) และยังสอดคล้องกับ ธงชัย สมบูรณ์ ที่กล่าวว่า พวงพืชรังเริ่มแพร่หลายจากชนชั้นสูง มาชนชั้นกลาง และชนชั้นล่างตั้งแต่นั้นมา ในยุคแรกของพวงพืชรังในงานศพไทยยังเป็นแค่ดอกไม้กิ่งไม้ที่สานขัดกันให้ดูสวยงามแล้วนำมาประดับในงานศพ ต่างจากในปัจจุบันพวงพืชรังกลับถูกแปรผันสถานภาพให้เป็นการแสดงถึงอำนาจและสถานะ (Power and Status) มีการสลักชื่อตำแหน่ง หน่วยงาน พรศ อย่างชัดเจน พวงพืชรังจะถูกจัดวางไว้ในที่ที่คนเห็นได้ง่ายและเด่นชัด เป็นสัญญาณให้เห็นถึงสถานะของผู้ตายและผู้ที่มามอบพวงพืชรัง (ธงชัย สมบูรณ์, 2552)

2. บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมือง ผ่านกระบวนการสื่อสารและสัญญาณที่ปรากฏอยู่บนพวงพืชรังงานศพ แสดงให้เห็นว่าการมอบพวงพืชรังงานศพในสังคมไทย กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของธรรมเนียมเพื่อแสดงความไว้อาลัยหรือนำไปสู่การระบุบั้นผู้ล่วงลับ ในปัจจุบันพวงพืชรังถูกนำมาแสดงถึงอำนาจและสถานะของผู้นำไปมอบ พวงพืชรังจะถูกจัดวางไว้ในที่ที่คนเห็นได้ง่ายและสะดวกสำหรับผู้ที่มีอำนาจมีสถานะทางสังคมหรือนักการเมืองเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารทางการเมือง หรือหาเสียงเลือกตั้ง เช่นเดียวกับการศึกษาของ นงลักษณ์ เกตุบุตร และพรทิพย์ เย็นจะบก เรื่อง การวิเคราะห์ภาพในการหาเสียงเลือกตั้ง ปีพ.ศ. 2554 ผ่านเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ดอทคอม ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง เว็บไซต์เฟซบุ๊กดอทคอมของ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีการใช้ภาพเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองเพื่อจัดกิจกรรมรณรงค์ หาเสียงเลือกตั้งและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและกลุ่มคนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกันได้อย่างทันต่อสถานการณ์และต่อเนื่อง มีการสร้างเนื้อหาในการหาเสียง เลือกตั้งที่มีความหมายเชิงสัญญาณผ่านภาพที่เป็นความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยที่คล้ายคลึง และแตกต่างกัน โดยในเนื้อหาเชิงสัญญาณที่มีความหมายโดยตรง เน้นการรายงานภาพรวมของการทำกิจกรรมของนักการเมืองที่เกิดขึ้นในระยะเวลาหาเสียงเลือกตั้ง ส่วนเนื้อหาเชิงสัญญาณที่มีความหมายโดยนัย มีการการใช้สีเพื่อสร้างการจดจำต่อสัญลักษณ์ขององค์กรการเมือง กลุ่มคน รวมถึงการจัดวางองค์ประกอบ ของภาพเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นผู้นำของนักการเมืองด้วย (นงลักษณ์ เกตุบุตร และพรทิพย์ เย็นจะบก, 2554) การมอบพวงพืชรังของชาวไทยพุทธ อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มักมีการมอบในวันแรกของงานหรือในวันถัด ๆ มาก่อนวันสุดท้ายของงานบำเพ็ญกุศลศพ ไม่นิยมมอบในวันเผา พวงพืชรังไม่ได้สำคัญต่อพิธีทางศาสนาแต่อย่างใด เพียงแต่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ธงชัย สมบูรณ์ ที่พบว่า ในงานศพหนึ่งงานต้องมีพวงพืชรังให้เห็นอย่างน้อยหนึ่งพวงมักมาจากครอบครัว ญาติพี่น้องเพื่อน ๆ หน่วยงาน องค์กร นักการเมือง ฯลฯ สามารถสังเกตได้จากข้อความที่เขียนไว้บนพวงพืชรังอย่างเด่นชัด มันเป็นที่มาให้นักการเมืองใช้พวงพืชรังในการสื่อสารทางการเมือง ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าในปัจจุบันพวงพืชรังกลับถูกแปรผันสถานภาพให้เป็นการแสดงถึงอำนาจและสถานะ (Power and Status) ของผู้ก็นำไปมอบ พวงพืชรังจะถูกจัดวางไว้ในที่ที่คนเห็นได้ง่ายและสะดวกสำหรับผู้ที่มีอำนาจ มีสถานะทางสังคม ไม่น่าเชื่อว่าในสถานการณ์ที่โลกร้อน เต็มไปด้วยสงครามทางด้านจิตใจและสงครามทางด้านวัตถุ ความร้อนระอุแห่งความอยากมี อยากเป็น (Aspiration) ของคนที่มีความแตกต่างทางด้านฐานคติ วิธีคิด หรือแม้แต่ความขัดแย้งในอุดมการณ์ทำให้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่ทับซ้อนแห่งอำนาจและสถานะ พวงพืชรังที่นำไปมอบให้ผู้วายชนม์นั้น เขาไม่อาจรู้ล่วงหน้าเลยว่า พวงพืชรังที่นำมาเคารพตนเองจะมีความสวยงามเพียงใด ความสวยงาม

ของพวงหรีดจะมีคุณค่านั้น สะท้อนได้อย่างหนึ่งว่า สักวันหากเราตายไปจากโลกนี้ อยากให้ผู้ที่มีสติระลึกได้ในแต่ละวันว่า เรามีคุณค่าพอที่จะได้รับพวงหรีดหรือไม่ ก็คงจะเหมาะสม เพราะหากเรามองว่า ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นเรื่องปกติแล้วก็จะเข้าใจว่า เหตุใดประเทศที่กำลังพัฒนาหรือสังคมที่กำลังพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างจึง “ถูกสังเวยให้กับการเมือง” ไม่เว้นแม้กระทั่งการมอบพวงหรีดในงานศพ (ธงชัย สมบูรณ์, 2552)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) ที่มาของการมอบพวงหรีดงานศพในสังคมไทยนั้น มีที่มาจากการรับเอาทางวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในประเทศไทยช่วงสมัยรัชการที่ 4 - 5 ที่ชาวตะวันตกทำขึ้นเพื่อใช้ในงานมงคลและงานอวมงคล แต่ชาวไทยนั้นนำมาใช้เพียงงานอวมงคลเท่านั้น และแพร่หลายในหมู่ชนชั้นสูง ก่อนจากนั้นจึงแพร่หลายสู่สามัญชนคนทั่วไป ซึ่งแต่เดิมพวงหรีดในงานศพไทยยังเป็นแค่ดอกไม้กิ่งไม้ที่สานขัดกันให้ดูสวยงามแล้วนำมาประดับในงานศพ ต่างจากในปัจจุบันที่พวงหรีดมีความสวยงามมากขึ้น ประณีตยิ่งขึ้น ซึ่งพวงหรีดนั้นไม่ได้มีเพียงความสวยงามเท่านั้น แต่ยังแฝงไปด้วยสัญลักษณ์ของชีวิตจากการใช้ดอกไม้ประดับพวงหรีด นั่นคือดอกไม้ย่อมเหี่ยวเฉาตามกาลเวลาเปรียบเสมือนกับชีวิตมนุษย์ที่ย่อมประสบกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่ยั่งยืนนั่นเอง และ 2) บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมการเมือง ผ่านกระบวนการสื่อสารและสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนพวงหรีดงานศพ แสดงให้เห็นว่าการมอบพวงหรีดงานศพในสังคมไทย กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของธรรมเนียมเพื่อแสดงความไว้อาลัยหรือนำไปสู่การระบุปณิธานผู้ล่วงลับ ในปัจจุบันพวงหรีดถูกนำมาแสดงถึงอำนาจและสถานะของผู้นำไปมอบ พวงหรีดจะถูกจัดวางไว้ในที่ที่คนเห็นได้ง่ายและสะดวกสำหรับผู้ที่มีอำนาจมีสถานะทางสังคม หรือนักการเมืองเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารทางการเมือง หรือหาเสียงเลือกตั้ง ปัจจุบันในการมอบพวงหรีดงานศพยังกลายเป็นสัญลักษณ์กับการสื่อสารทางการเมือง เป็นเครื่องหมายแสดงความไว้อาลัยที่ซุ่มบอให้กันในงานศพและความหมายโดยนัย ได้แก่ ความหมายทางอารมณ์ที่เกิดจากข้อตกลงหรือความเข้าใจเฉพาะกลุ่ม หรือเกิดจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล ในที่นี้หมายถึงสัญลักษณ์ทางการเมือง ตราพรรค ชื่อบุคคลผู้ลงสมัคร ตลอดจนถึงคนที่มิใช่เสียงฐานะทางสังคมนั้น ๆ อีกด้วย จึงมีข้อเสนอแนะ มีดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ คือ 1) ควรเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย โดยเฉพาะในการตีความสัญลักษณ์และพิธีกรรมซึ่งสามารถช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้และเข้าใจในบทบาทและความหมายของการกระทำในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมได้มากขึ้น 2) การควรมีการจัดกิจกรรมหรือแคมเปญที่เน้นการสร้างความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของพิธีกรรมและสัญลักษณ์ในวัฒนธรรม ซึ่งอาจส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น และ 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลจากงานวิจัยนี้ในการวางแผนหรือปรับปรุงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและสังคม เพื่อส่งเสริมการรักษาและการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) ควรศึกษาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเกิดในจังหวัดวัดสงขลาที่มีความเกี่ยวข้องในเชิงทางการเมือง และ 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับการสื่อความหมายในการนำพวงหรีดมาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องทางการเมืองของไทย อาทิ วางพวงหรีดหน้าบัลลังก์ประธานรัฐสภาหรือหน้ารัฐสภา

เอกสารอ้างอิง

แขกผู้มาร่วมในงานศพ. (1 พฤษภาคม 2565). พวงหรีดงานศพ: บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย. (พระที หอมเกตุ, ผู้สัมภาษณ์)

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). คู่มือ ประโยค ป.ธ.3 อรรถกถาธรรมบท ภาค 5 แปลโดยอรรถ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- เจ้าภาพผู้จัดงานศพ. (19 เมษายน 2565). พวงหรีดงานศพ: บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย. (พระทวิ หอมเกตุ, ผู้สัมภาษณ์)
- เจ้าอาวาสวัดมัทตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน). (15 พฤษภาคม 2565). พวงหรีดงานศพ: บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย. (พระทวิ หอมเกตุ, ผู้สัมภาษณ์)
- ธงชัย สมบูรณ์. (2552). การเมืองในพวงหรีด. เรียกใช้เมื่อ 21 ธันวาคม 2564 จาก http://www.edu.ru.ac.th/images/edu_files/politics.pdf
- นงลักษณ์ เกตุบุตร และพรทิพย์ เย็นจะบก. (2554). การวิเคราะห์ภาพในการหาเสียงเลือกตั้ง ปีพ.ศ. 2554 ผ่านเว็บไซต์เฟซบุ๊กดอทคอม. ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 50: สาขาศึกษาศาสตร์, สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (หน้า 354-361). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี แก้วตา และคณะ. (2562). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรลักษณ์กับหลักความผาสุกทางจิตวิญญาณ. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 10(2), 447-461.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2534). พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัทตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน). (16 พฤษภาคม 2565). พวงหรีดงานศพ: บทสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย. (พระทวิ หอมเกตุ, ผู้สัมภาษณ์)
- รุจิราภา งามสระคู. (2560). การพัฒนาต้นแบบพวงหรีดเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- เสฐียร โกเศศ. (2551). ประเพณีเกี่ยวเนื่องในการตาย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- เสฐียร ทั้งทองมะดัน และसानิตย์ ศรีนาค. (2563). การตีความคำสอนเรื่องอิทัปปัจจยตาในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 4(1), 39-54.
- Davies, D. J. (2002). *Death, Ritual and Belief: The Rhetoric of Funerary Rites*. London: Bloomsbury Academic.
- Gennep, A. V. (1960). *The Rites of Passage*. Chicago, United States of America: University of Chicago Press.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, London: Sage Publications, Inc.
- Turner, V. (1967). *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual*. Ithaca, New York: Cornell University Press.